

УДК 347.440

О.О. Томинкандидат юридичних наук,
суддя апеляційного суду
Івано-Франківської області

ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ПРИРОДА ДОГОВОРУ ПРО ОПЛАТНЕ НАДАННЯ ЄГЕРСЬКИХ ПОСЛУГ

На відміну від країн з розвиненою ринковою економікою, мисливці України не є повноправними учасниками ринку послуг, пов'язаних з використанням об'єктів тваринного світу. Значна частина користувачів мисливських угідь як і раніше не розглядає їх як споживачів реальної продукції та послуг [1, с. 24]. Однією з причин такого стану виступає відсутність належного правового регулювання в Україні відносин з оплатного надання єгерських послуг. В окремих нормативно-правових актах лише фрагментарно згадується про оплату послуг єгера [2].

Незважаючи на те, що мисливські товариства та клуби все частіше запрошують на індивідуальне полювання (в супроводі єгера) [3], на практиці відносини між користувачами мисливських угідь і мисливцем при наданні послуг останньому не отримують належного оформлення.

Сьогодні потрібний критичний аналіз діяльності суб'єктів у даній сфері, розробка пропозицій, спрямованих на розумне впорядкування нормативних актів, що регулюють ці відносини, і на усунення протиріч у правовому регулюванні. У зв'язку з цим з'ясування особливостей досліджуваних відносин, основних напрямів їх реформування для правової науки, господарської та судової практики, безсумнівно, стає актуальним завданням. Слід відзначити відсутність до теперішнього часу комплексного дослідження як в цілому сфері надання послуг, так і зокрема сфери оплатного надання єгерських послуг.

Це зумовлює інтерес вчених і практиків до надання послуг як до соціального явища і до окремих його сторонам.

Окремі аспекти даного питання знайшли відображення у працях таких науковців, як Д.В. Бугайов, Г.Г. Булатов, О.С. Колбасов, Т.Н.

Малая, В.С. Шахов та ін.

Однак, вважаємо, що одним з найменш дослідженою залишається конструкція оплатного надання єгерських послуг під час полювання, за допомогою якої оформляються відносини між користувачем мисливських угідь і мисливцем.

Враховуючи зазначене, метою даного дослідження є визначення поняття та правової природи договору про оплатне надання єгерських послуг як різновиду цивільно-правового зобов'язання з надання послуг.

Для досягнення вказаної мети вирішенню підлягають наступні питання: 1) визначити перелік основних послуг, що надаються єгерем; 2) розкрити поняття та зміст «єгерська послуга»; 3) з'ясувати місце договору про надання єгерських послуг під час полювання у системі цивільно-правових зобов'язань; 4) відобразити характерні ознаки договору про оплатне надання єгерських послуг; 5) охарактеризувати мету та предмет даного договору.

При розгляді правової природи даного договору необхідно визначити, що таке зобов'язання з надання послуг, також, які послуги під час полювання надаються єгерем.

На сьогоdnішньому етапі розвитку мисливства та полювання мисливець, який бажає здійснювати полювання за безпосередньої участі єгеря, звертається до користувача мисливських угідь, який готовий надати цей вид послуги.

У перелік послуг, що надаються єгерем, входять:

1. Вистежування об'єкта тваринного світу, замовленого мисливцем до добування, як правило, трофейного екземпляра;
2. Переслідування спільно з мисливцем замовленого об'єкта тваринного світу, передбачуваного для добування;
3. Надання можливості провести один постріл по замовленому об'єкту тваринного світу;
4. Забезпечення безпеки мисливця;
5. Оцінка трофея;
6. Надання допомоги при фотозйомці життєдіяльності об'єктів тваринного світу в природному середовищі;

7. Надання інформації про правильну обробку туші добутого об'єкта тваринного світу;

8. Надання інформації зі зберігання і транспортування туші добутого об'єкта тваринного світу.

Однак під час полювання єгерем надаються тільки перші п'ять видів послуг.

У юриспруденції послуги виділяються в окремий самотійний об'єкт цивільних прав. При цьому саме поняття «послуга» має різний зміст в літературі і нормативних правових актах. У широкому розумінні послуги – це дії, результат яких споживається в процесі їх надання. Вони становлять собою діяльність індивіда на користь іншої особи. «Цілеспрямована діяльність, результати якої мають прояв в корисному ефекті» [4].

У Цивільному кодексі України послуги закріплені як один з об'єктів цивільних прав. На жаль, поняття «послуга» не розкривається, не визначаються і основні ознаки даного об'єкта. У главі 63 ЦК України дається поняття «договір про надання послуг», згідно з яким одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором. (ст. 901 ЦК України). У зазначеному визначенні послуга виступає в якості предмета договору. Зі змісту ст. 901 ЦК України незрозуміло, що законодавець розуміє під «певною дією або певною діяльністю», які складають зміст послуги [5].

Таким чином, можна виділити основні елементи поняття «послуга» – це мета, для досягнення якої служить послуга (допомога, користь), і засоби досягнення поставленої мети, шляхом вчинення певних дій. При цьому корисний ефект в одному випадку міститься в самих діях, в іншому випадку – у результаті, не втіленому проте в упередметненій формі. Таке розуміння терміну «послуга» видається правильним.

Зустрічаються пропозиції щодо класифікації зобов'язань з надання послуг. Так, О.С. Іоффе пропонує зазначені зобов'язання розділити на наступні три групи: а) зобов'язання, спрямовані на надання фактичних

послуг; б) зобов'язання, спрямовані на надання послуг юридичного порядку (договори доручення і комісії), в) зобов'язання, що поєднують послуги юридичні та фактичні (договір експедиції) [6, с. 485]. Зобов'язання з надання оплатних егерських послуг під час полювання, як видається, відносяться до першої групи. При виконанні розглянутого зобов'язання користувач мисливських угідь в особі егеря надає безпосередньо мисливцеві послуги, що носять більше інформаційно-консультативний характер, за допомогою одержання яких мисливець здатний домогтися корисного результату. Всі дії, спрямовані на досягнення результату, здійснюються мисливцем, тоді як егер фактично і особисто безпосередньо мисливцеві вказує, як краще їх зробити, для того щоб наблизити момент досягнення позитивного результату.

Садіков О.М. правомірно вказує на те, що послугу слід відрізнити від роботи. По-перше, відмінність роботи і послуги полягає в упредметненій формі роботи і відсутності такої у послуги. Робота – це завжди дії, спрямовані на досягнення матеріального результату, який може полягати у створенні речі, її переробці, обробці або іншій якісній зміні. Цей результат повинен бути відділений від самих дій особи, яка виконує роботу, бути відчутним, а також повинна бути можливість передачі результату особі, для якої він готувався. Тоді як послуга є дією чи діяльністю, які не мають матеріального результату (наприклад, діяльність зберігача, комісіонера, перевізника, перукаря, егеря і т.д.). По-друге, різні властивості результату роботи та послуги. Якщо результат робіт заздалегідь відомий, завжди може бути гарантований особою, яка виконує роботу, і визначається особою, яка замовляє її виконання, то послугонадавач не гарантує досягнення передбачуваного позитивного результату [7, с. 304].

У розвиток зазначеної концепції законодавець закріпив у ст. 901 ЦК України положення, згідно з яким замовник має право вимагати від виконавця тільки виконання самої дії, не ставлячи метою досягнення певного результату. Ця обставина має принципове значення. Вказуючи результат як істотну умову договору, законодавець мав би вказати у відповідній нормі і ряд обов'язкових дій і характеристик, безпосередньо

пов'язаних з результатом (приймання, оплата, якість і т.д.). Але в цьому випадку договір про оплатне надання послуг злився б з договором підряду. Адже підряд – це діяльність, спрямована на досягнення речового результату, тоді як послуга – це діяльність, пов'язана з нематеріальним підсумком. У зв'язку з цим обґрунтованою є думка Д.В. Степанова, який вказує, що послуга проявляється в її ефекті, який сприймається на рівні органів чуття [8, с. 16-18].

Як видається, дії єгеря, який своїми знаннями та навичками допомагає мисливцеві добути звіра, є різновидом послуги. Такий висновок обґрунтовується тим, що корисний ефект єгерської послуги невіддільний від самої діяльності, та здійснення діяльності або дій в рамках єгерської послуги не може мати матеріальний результат, адже єгер не має права самостійно полювати, він лише забезпечує можливість добування мисливцем певного об'єкта тваринного світу. При цьому послугі властивий елемент першочерговості вчинення дії, що не має матеріального втілення корисного результату, на підставі чого замовнику передається не сам результат, а дії, які до нього призвели. Позитивний результат єгерської послуги залежить не тільки від кваліфікації єгеря, а й від того, чи виконує його вимоги мисливець, як відбувається споживання послуги; від пори року, в якій проводиться полювання, часу доби, амуніції мисливця, уміння мисливця безшумно пересуватися, влучно стріляти, мати витримку при виявленні звіра і багатьох інших факторів, які знаходяться за межами можливостей впливу єгеря.

Зміст єгерської послуги можна умовно розділити на її суто професійну основу та сервісні атрибути при її наданні, а саме: можливість перебувати під відкритим небом при багатоденному полюванні або проживання на «єгерському кордоні», таксидермічні послуги, сервіс при проживанні (сервування столу, організація лазні і т.д.), провадження полювання із застосуванням собак або ловчих птахів, організація додаткового дозвілля – огляд визначних пам'яток оточуючих місць, а також транспортні послуги, зокрема, для виїзду до місця безпосереднього провадження полювання і доставки згодом туші добутої тварини з використанням техніки високої прохідності або авіації. Ці види послуг виходять за межі правового режиму надання єгерських послуг [9, с. 128].

Зі сказаного можна вивести визначення егерської послуги, що надається під час полювання. Це комплекс цілеспрямовано створюваних і пропонованих мисливцям можливостей для добування об'єкта тваринного світу, віднесеного до об'єктів полювання.

Певні проблеми має правове регулювання якості послуги у зв'язку з відсутністю речового її прояву. Якість послуги має регулюватися законами та іншими нормативними правовими актами. Однак правові акти не містять конкретних критеріїв, які застосовуються для оцінки якості послуги, що надається егерем. Представляється, що від якості наданої послуги безпосередньо залежить задоволеність інтересу мисливця. Таким чином, можна зробити висновок, що егерська послуга буде виконана якісно у разі відповідності очікувань мисливця з надання можливості добути певний об'єкт тваринного світу реальних дій егеря з надання такої можливості. Тим часом, мисливець не завжди здатний реалізувати надану можливість, що негативно позначиться на його суб'єктивній оцінці якості наданої послуги, тому суб'єктивна оцінка наданої послуги лежить за межами об'єктивної категорії якості. У зв'язку з чим необхідно і достатньо забезпечити об'єктивні умови задоволеності, яким виступатиме здійснення пострілу по вибраному об'єкту тваринного світу. Вичерпний перелік істотних умов договору чинним законодавством не встановлено, і сторони вправі на власний розсуд визначати обов'язкові вимоги до послуг, що надаються з даного договору.

Деякі автори беруть за загальне правило думку, що договір з надання послуг є публічним договором: послуга надається кожному, хто звернеться до комерційної організації, що відповідає вимогам ст. 633 ЦК України, згідно з якою відмова у наданні послуг з неповажної причини заборонена. Тим часом, глава 63 ЦК не містить прямої вказівки на публічний характер окремих видів договорів послуг. З урахуванням того, що ст. 633 ЦК прямо називає публічними такі види договорів послуг, як договори роздрібної торгівлі, перевезення транспортом загального користування, послуги зв'язку, медичне, готельне, банківське обслуговування тощо, можна говорити, що деякі види договорів про надання послуг є публічними, але узагальнення в даному випадку

безпідставне. Це думка знаходить підтримку в літературі. Так, Е.А. Міщенко вказує, що можливість застосування до даного договору загальних положень про підряд і побутовий підряд також свідчить про те, що на деякі види договорів про надання послуг повинен поширюватися режим публічного договору (договори на надання різних побутових послуг, ветеринарних послуг, послуги салонів краси, перукарні послуги тощо) [10, с. 32]. Договір про надання єгерських послуг під час полювання не може бути визнаний публічним з наступних підстав. По-перше, користувачем мисливських угідь може виступати некомерційна громадська організація, тоді як суб'єктом публічного договору може виступати тільки комерційна організація (ст. 633 ЦК України). По-друге, контрагентом за даним договором може бути не будь-яка особа, а лише та, яка здала відповідні випробування і має мисливський квиток, тобто отримала в установленому порядку статус мисливця.

Недоліком діючого законодавства є відсутність як законодавчого визначення, так і сформованого в звичаях ділового обороту поняття договору про оплатне надання єгерських послуг під час полювання (ст. 7 ЦК України). У Цивільному кодексі України наводиться лише загальне визначення, що застосовується до всіх видів договорів з оплатного надання послуг. Однак воно не відображає ряду важливих ознак договору про надання єгерських послуг під час полювання. У літературі, на жаль, також відсутні думки про визначення аналізованого договору. На підставі ст. 901 ЦК України, як видається, по даному виду договору одна сторона (виконавець – користувач мисливських угідь) зобов'язується надати екологічно безпечні єгерські послуги з вистежування об'єкта тваринного світу, замовленого мисливцем для добування, переслідування його спільно з мисливцем і надання реальної можливості мисливцеві з добування цього об'єкта тваринного світу, а інша сторона (замовник – мисливець) зобов'язується оплатити ці послуги. У наведеній дефініції сформульований предмет аналізованого договору – єгерська послуга під час полювання.

У даному визначенні відображені характерні ознаки договору про оплатне надання єгерських послуг: суб'єктами договору можуть виступати виконавець – користувач мисливських угідь в особі спеціаліста

– егеря і послугоотримувач – мисливець, відповідно договір двосторонній; договір є оплатним і консенсуальним; передбачається природоохоронний характер розглянутої послуги.

Договір про оплатне надання егерських послуг є двостороннім, тобто згідно з ним кожна зі сторін має права і несе обов'язки. Так, відповідно до укладеного договору користувач мисливських угідь зобов'язаний надати визначений договором перелік послуг, а мисливець зобов'язується їх оплатити. При цьому таке формулювання передбачає, що ці послуги є професійними, оскільки здійснюються організацією, що спеціалізується на наданні даного виду послуг. Оскільки вистежування з метою добування і переслідування дикого звіра відноситься до полювання, ці дії можуть здійснюватися лише за наявності іменної разової ліцензії або спеціально уповноваженою особою. Нею є егер як представник користувача мисливських угідь. При виконанні посадових обов'язків, вистежуючи і переслідуючи об'єкт тваринного світу, він не має мети добути об'єкт тваринного світу. Він лише супроводжує мисливця.

Такий договір є консенсуальним. Аналіз наведеного поняття договору про оплатне надання егерських послуг дозволяє зробити висновок, що виконання здійснюється за договором, який вважається вже укладеним, адже слова «за договором» і «зобов'язується» вказують на те, що виконавець на виконання договору зобов'язується надати егерські послуги.

Даний договір є оплатним, що впливає з наведеного вище визначення оплатного надання егерських послуг. Оплатність впливає з нормативного закріплення договору про надання послуг (гл. 63 ЦК України), що регулює в тому числі і договір про оплатне надання егерських послуг під час полювання. Крім того, користувач мисливських угідь, як господарюючий суб'єкт, який надає егерські послуги, зобов'язаний вносити даний вид діяльності до переліку статутних. Законодавець сприяв цьому, визначивши в Державному класифікаторі продукції та послуг ДК 016:2010 «послуги полювання й ловіння капканами та пов'язані з цим послуги» окремим кодом № 01.7 [11].

Мета аналізованого договору обумовлена специфікою регульованих ним відносин – наданням можливості з добування об'єкта тваринного світу, віднесеного до об'єктів полювання. Як і в договорі про умови ведення мисливського господарства, необхідних для використання об'єктів тваринного світу, метою договору про оплатне надання єгерських послуг необхідно визнати здійснення комплексу природоохоронних дій. Відмінність полягає в суті цих дій. У даному випадку вони спрямовані на екологічно безпечне регулювання чисельності об'єктів тваринного світу та дотримання при цьому основного принципу охорони природних ресурсів – раціонального використання і відтворення об'єктів тваринного світу.

Необхідно зазначити, що дії єгеря завжди спрямовані на здійснення охорони об'єктів тваринного світу навіть при наданні послуг під час полювання. Дане твердження відображено і в наведеному визначенні, з якого випливає, що процес найбільш трудомісткий і тягне найбільше занепокоєння для об'єктів тваринного світу – процес вистежування замовленого мисливцем об'єкта тваринного світу – лежить на виконавцеві без участі мисливця. Це обумовлено тим, що під час вистежування об'єкта тваринного світу необхідно обстежити природне середовище його проживання, тим самим вносити фактор занепокоєння в біологічний процес як об'єкта, який підлягає вистежуванню, так і всього тваринного світу, що населяє цю територію, акваторію. Виходячи з принципу охорони об'єктів тваринного світу, з метою зведення до мінімуму фактора занепокоєння для тваринного світу, що проживає в межах вказаної території, єгер, з урахуванням вимоги екологічної безпеки діяльності, професійно самотійно вистежує необхідний об'єкт тваринного світу.

Переслідування об'єкта тваринного світу здійснюється єгерем спільно з мисливцем, оскільки дані дії призводять до бажаного результату наданої послуги – надання реальної можливості для добування об'єкта тваринного світу. При цьому інші об'єкти тваринного світу не повинні постраждати.

Крім того, непрофесійний мисливець під час полювання без керівництва єгеря може заподіяти шкоду навколишньому середовищу

(поранити звіра, залишити тушу в угіддях і т.д.). У присутності єгеря вчинення дій, що тягнуть такі наслідки, виключені або ж у разі їх вчинення існує реальна гарантія компенсації заподіяної шкоди.

Таким чином, зобов'язання з надання оплатних єгерських послуг під час полювання є різновидом зобов'язань, спрямованих на надання фактичних послуг. Дії єгеря, який своїми знаннями та навичками допомагає мисливцеві добути звіра, є різновидом послуги. Це пов'язано з тим, що корисний ефект єгерської послуги невіддільний від самої діяльності. Здійснення діяльності або дій в рамках єгерської послуги не може мати матеріальний результат, адже єгер не має права самостійно полювати, він лише забезпечує можливість добування мисливцем певного об'єкта тваринного світу.

Предметом досліджуваного договору є єгерська послуга, яка надається під час полювання та є комплексом цілеспрямовано створюваних і пропонованих мисливцям можливостей для добування об'єкта тваринного світу, віднесеного до об'єктів полювання.

Якість наданої єгерської послуги визначається відповідністю очікувань мисливця з надання можливості добути певний об'єкт тваринного світу реальним діям єгеря з забезпечення такої можливості. Оскільки суб'єктивна оцінка наданої послуги лежить за межами об'єктивної категорії якості, єгерську послугу можна вважати якісною у випадку створення мисливцю об'єктивних умов для здійснення пострілу по вибраному об'єкту тваринного світу.

Поряд з цим досягнення зазначеного результату не можна вважати кінцевою метою договору про оплатне надання єгерських послуг. У підсумку укладення такого договору спрямоване на екологічно безпечне регулювання чисельності об'єктів тваринного світу та дотримання при цьому основного принципу охорони природних ресурсів – раціонального використання і відтворення об'єктів тваринного світу.

Література

1. Козлов В.В. Некоторые аспекты формирования рынка услуг в сфере охотничьего хозяйства / В.В. Козлов // Проблемы охотничьего хозяйства России. Сборник материалов Первого Всероссийского научно-производственного совещания (Москва, 14-15

мая 2003). – Москва-Киров. – 2003. – С. 21-25.

2. Про затвердження граничних рівнів цін на мисливські трофеї, добути іноземними громадянами та граничних рівнів тарифів на послуги, що їм надаються. Наказ Міністерства лісового господарства України № 65 від 18.06.96 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0289-02>

3. Запрошення на полювання «Мисливський клуб «ГУБЕРТ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: http://www.huntingukraine.com/index.php?option=com_kunena&func=view&catid=21&id=79992&Itemid=209

4. Резнікова В.В. Послуга як правова категорія та ознака посередницьких договорів / В. В. Резнікова // Університетські наукові записки. – 2007. – № 4(24). – С. 234–240.

5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://zakon.rada.gov.ua/go/435-15>.

6. Иоффе О.С. Избранные труды: В 4 т. Т. 3. Обязательственное право. / О.С. Иоффе. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2004. – 837 с.

7. Гражданское право России: Курс лекций. – Часть 1. / Под ред. О.Н. Садикова. – М.: Юридическая литература, 1996. – С. 304.

8. Степанов Д.В. Услуги как объекты гражданских прав / Д.В. Степанов // Российская юстиция. – 2000. – №2. – С. 16-18.

9. Бугаев Д.В. Гражданско-правовое регулирование использования объектов животного мира, отнесенных к объектам охоты: Дисс.. канд. юрид. наук. Специальность 12.00.03 – Гражданское право; Предпринимательское право; Семейное право; Международное частное право / Д.В. Бугаев. – Волгоград, 2006. – 190 с.

10. Мищенко Е.А. Особенности некоторых видов договоров возмездного оказания услуг / Е.А. Мищенко // Юрист. – 2003. – № 9. – С. 32-35.

11. Державний класифікатор продукції та послуг ДК 016:2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://dkpp.rv.ua/>

Анотація

Томин О.О. Поняття та правова природа договору про оплатне надання єгерських послуг. – Стаття.

Автор статті визначає поняття та досліджує правову природу договору про оплатне надання єгерських послуг як різновиду цивільно-правового зобов'язання з надання послуг. На основі досвіду ведення мисливського господарства пропонується перелік основних послуг, що надаються єгерем; розкривається поняття та зміст «єгерська послуга»; з'ясовується місце договору про надання єгерських послуг під час полювання у системі цивільно-правових зобов'язань, характерні його ознаки та мета укладення.

Ключові слова: тваринний світ, мисливство, полювання, зобов'язання, договір, єгерські послуги.

Аннотация

Томин А.А. Понятие и правовая природа договора о возмездном оказании егерских услуг. – Статья.

Автор статьи определяет понятие и исследует правовую природу договора о возмездном оказании егерских услуг как разновидности гражданско-правового обязательства по оказанию услуг. На основе опыта ведения охотничьего хозяйства предлагается перечень основных услуг, надаваемых егерем; раскрывается понятие и содержание "егерская услуга"; выясняется место договора оказания егерских услуг во время охоты в системе гражданско-правовых обязательств, характерные его признаки и цель заключения.

Ключевые слова: животный мир, охота, обязательства, договор, егерские услуги.

Summary

Tomyn O.O. The concept and the legal nature of the contract of compensated rendering of huntsman services. – Article.

The author of the article defines and explores the concept of the legal nature of the agreement on the provision of compensatory of hunter services as a kind of civil legal service obligations. Based on the experience of hunting proposed list of core services provided by huntsman, reveals the concept and content of the "huntsman service", it turns spot contract to provide services hunter while hunting in the system of civil law obligations, its characteristic features and purpose making.

Keywords: wildlife, hunting, commitment, contract, hunter service.

